

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő, Kis-Mester utca 1382.</p>
--	---	--

A zsinat monumentuma.

A zsinat november 18-diki ülésében megállapította az országos domestikát, vagy a törvény új kifejezésével az országos reformált közalapot. A mit eddig legjobbaink óhajtván vártak és előkészítettek, a mit a protestantismus közóhajtsága és szükségérzete oly régóta sürgetett, azt ime a zsinatnak egy magasztos, a szentlélek sugallatától megáldott napja életbe léptette; életbe léptette nem csak papíron és a törvény betűiben, hanem valóságban is. Ha semmi egyéb hasznos törvényt nem alkotott volna e zsinat, csupán ez egyet, már evvel is korszakot alkotóvá, örök emléküvé tette volna működését; ha semmi egyéb nem, ez maga igazolja, hogy szükség volt a zsinatra.

Ime hordozza tehát az írás szavai szerint a magyar protestáns egyházban is az erős a gyengének terhét, a mely krisztusi elv nélkül virágzó protestáns élet nincsen is sehoh, mi nálunk pedig magyar reformált egyházban csak fogyás és pusztulás lehet. Erősebb egyházaink segitni fogják a gyöngülő pusztuló végtagokat és — a magyar reform. egyház dicsőségére jegyezzük fel — azon egyházkerület, melynek ezen közalap segélyezésére legkevesebb szüksége van, épen olyan lelkesedést tanusított iránta, mint a melyikre az majdnem életkérdés. A zsinat és benne az egyház közlekedése még csak kifejezésre sem engedte jutni azon szűk látkörű és protestáns kormányférfiakhoz nem is illő felfogást, hogy miért viselje a terhet az, ki a jótéteményt alig veszi igénybe.

Nem volnánk igazságosak, ha elhallgatnók, hogy a reformált országos közalap tervezetének bölcs megalkotásában gróf Lónyai Menyhértnek vannak legnagyobb érdemei. Épen olyan gyakorlati ezen tervezet, mint protestáns szellemü; szabadságot enged az áldozathozatal mértékének magára nézve megítélésében mindenkinek, szabad tért nyit azoknak, kik egyházukért örömezt áldoznak, de egyszersemind kötelezőleg int mindenkit, hogy minden protestáns egyháztagnak kötelességei vannak és hogy áldozatkészségére az egyháznak mint fenállási alapjára számítani

kell. Valóban, ha a családunk és életünk fentartására felhasznált évi kiadásunk egy ezere drészét nem akarjuk vallásunkért áldozni, (ezen egy ezere drész arányára van alapítva az egész közalap) nem vagyunk méltók, hogy „drága véren megváltott örökségnek“ neveztessünk.

Hogy az országos reformált közalapra a legszebb reményeink lehetnek, hogy felállítására az idő a legszerencsésebben lön megválasztva, annak egyik záloga és mutatója azon tettekben is nyilvánuló lelkesedés és áldozatkészség, mely az csak e zsinat rövid néhány napja alatt is találkozott. **Több mint 30,000 forintnyi összeg** gyűlt be még a zsinat befejezte előtt; nők és férfiak siettek adományaikkal megkezdeni, gyarapítani ez áldott keresztyén intézetet, melynek működése jótékonyan fog nemsokára kiterjedni lelkészeinkre és egyházainkra.

Most már csak az van hátra, hogy a mit a zsinat életbeléptetett és megkezdett, az egyes egyházkerületek, egyházmegyék, egyházak, presbyteriumok és különösen a lelkipásztorok, mert az ő buzgóságukon fordul meg ez intézkedés sikere, lelkesedve a nagy cél iránti igaz szeretet és lelkesedéssel folytassák. A reformált országos közalap azonban nem csak vallásos, hanem humanitarius jótékony intézet is. Nem kívánhatjuk a mi viszonyaink közt és — mondjuk ki — szegénységünkben, hogy az eredmények olyanok legyenek, mint Anglia és Amerikában a milyen óriásiak szoktak lenni ilyen alkalmakkor, de a magyar protestáns kulturának megbántása volna nem reménylenünk és nem számítanunk azon felekezeti buzgóság tettekben nyilatkozó fellángolására, a mely buzgóság eddig is egyedül tartotta fen reformált magyar egyházunkat.

Mennyi humanitarius és jótékony intézet, nőegyletek, árvaházak virágoztak fel és virágoznak folytonosan, ha lelkes férfiak és nőknek sikerült azok iránt az érdeklődést felkölteni. Léptessük előtérbe mind a népnél, mind különösen a magyar prot. művelt közönségnél a reformált közalapot, tegyük mintegy divatoszá és korszerűvé, és néhány év alatt a nagy szükségleteknek megfelelő nagy eredmé-

nyek teremnek elő. Ne hagyjuk ki a működésből a női szívnek áldott jótékonyági hajlamát, mely korunk minden művelt társadalmában az első szerepet viszi mindenütt, hol sebek kötözgetése, bajok orvoslása, nemes jótékony intézmények életbe léptetése forog szőnyegen. Így erős és biztos reményünk lehet, hogy a zsinat által plántált magból a magyar reformált egyháznak enyhétadó terebélyes és életerős fája fog kinőni.

Az új középiskolai törvényjavaslat és a prot. autonomia.

III.

Hogy ha az érettségi vizsgálatok jelen alakjukban tartatnak fen, vagy úgy alakíttatnak át, mint azt az államiskolákra legközelebb készített — a „Magyar tanügy“ ez isk. évi első számában közzé tett — javaslat czélozza; ismét nem fognak megfelelni azon jogos kívánságnak, hogy azok alapján a középiskolák felől szigorú, szakértő és részrehajlatlan bírálatot lehessen mondani. Mert a tiz tankerületi főigazgató által kitűzött írásbeli vizsgálati kérdések, nagy valószínűséggel 10 különböző látkörű, szigorúságu és szakértelmű egyén kérdései lesznek. A készített munkák bírálata pedig alig lesz valamivel több mint megannyi középiskola egy-egy tanárának véleménye, tehát legalább is százféle különböző szempontból kiinduló, különböző felfogással megalkotott egyéni ítélet. — Hogy itt a tanárnak a kegyelem és jóindulatról való felfogása meglehetősen nagy szerepet fog játszani: a felől alig maradhat fen kétség. Az is bizonyos, hogy ennyiféle véleményre az összes magyar középiskolák felől összehasonlító ítéletet alapítani legalább is méltánytalanság. — Maradna tehát az ítélet egyedüli objectiv alapjául a szóbeli vizsgálat. Hogy mi az az érettségi szóbeli vizsgálat, én nem akarom fejtegetni, pedig elmondhatnám, hogy alig egyéb, mint üres czeremonia, vagy gázló keresés azoknak a tulpartra átjuttatására, kiket az írásbeli dolgozatok sebes árjai elsodrassal fenyegettek. Összesen $\frac{3}{4}$ óra tüzetvén egy-egy tanulóknak az összes vizsgálati tárgyakból megkérdezésére, még a vizsgálás szándéka sem lehet komoly és szigorú. — Vegyük hozzá, hogy a vizsgálati kérdéseket az illető tanárkar, vagyis inkább az illető szaktanár állapítja meg, kinek bizonyosan nem jut eszébe oly kérdéseket tűzni ki, melyekre a feleletet tudja, hogy nem adhatnák meg tanítványai. Mindezeknél fogva az érettségi vizsgálatok értéke csaknem teljesen az azt végző szaktanárok lelkiismeretességétől, szigorúságától függvén, e vizsgálatok — jelen és tervezett alakjukban — teljességgel nem szolgálhatnak összehasonlító ítélet objectiv alapjául. — Lesznek tehát az iskolák és így a mi iskoláink felől mondott ítéletek is egyénié, a főigazgató, esetleg a kiküldött biz-

tos egyéniségétől, hajlamaitól függők, — igen könnyen olyanok, melyek sokszor sujtják a komoly törekvést s támogatják a nagy képekkel járó felületességet vagy ámitást.

Még egy más baja is van az állami ellenőrzés tervezett formájának. — Az t. i. hogy az egész ellenőrzés praeventiv rendszabályok és eljárásokra van alapítva. A rendőri eljárásnak pedig mindenütt az a közös büne, hogy kénytelen nagyon megszorítani a szabad mozgást s még sem gátolhatja meg, hogy alattomosan ki ne játszák. Az pedig rég bebizonyított tény, hogy teljesen praeventiv rendszabályok mellett sem szabadság, sem kötelesség-érzet nem fejlődhetik. — S hogy fejlődhetnék ép a tanügy mezején? Ha a tanárnak — úgy szólva — még az álma is §-ra van szedve, ha más gyarlóbbak vagy hibásabbak miatt saját egyéni képességeinek felhasználása is meg van neki tiltva, ha minden tetteben mellette áll az igazgató vagy főigazgató, mint a járnai tanuló gyermeknek a dajka s neki nem szabad még csak hivatkozni sem saját egyéniségére, egyéni munkájára: ugyan hogy lenne egyéb egy gépnél, hogy tenne egyebet, mint eleget ama bölcs életszabálynak: „officium taliter, qualiter praesta; — de guardiano autem semper bene loquaris.“

Mind ezt pedig azért hordtam fel ilyen hosszadalmasan, hogy kimutathassam, miszerint ha a törvényjavaslat jelen alakjában törvénynyé lesz, a középiskoláknak, tehát a mi felekezeti középiskoláinknak is, nem az általok végzett munka értékétől, hanem a főigazgató egyéni hajlamaitól, vagy legfeljebb a berendezkedés elegantiájától fog függeni a méltányoltatása.

Nem vagyok én ellensége sem az állami felügyeletnek, sem a praeventiv rendszabályoknak, sem a centralisációnak; — sőt bizonyos fokig, épen a saját magunk érdekében is kívánatosnak tartom mind a hármat. Csak attól félnék, ha kivált e két utóbbi, egész merevségében hajtatnék keresztül. Nagy kárára lehetne a ref. felekezetnek, de nem lehetne nagy hasznára az országnak. Elfojthatná a felekezeti iskolában az életet, a szabad mozgást, a nélkül hogy életet teremtene az állam közvetlen vezetése alatti iskolákban. Nem kell a jövődőlgetéshez fogni, csak át kell térnünk a szomszéd Németországba, melyre oly sokszor hivatkozunk példaképen s megnézni, teremtett-e ott az oly nagy rendszerességgel kifejtett iskolázás szabadságra érett szabad népet? s egy kissé gondolkozni azon, vajjon ez az állapot — némi tekintetben legalább — nem oka vagy következménye-e annak, a mit mi most nem lemásolni, hanem részben még tovább fejte akarunk átültetni hozzánk? — gondolkozni egy kissé azon, egyeznek-e az ott kifejlődött eredmények a mi hajlamaink, vágyaink és céljainkkal, — nem elég-e már abból a miseriából, abból a szellemi proletariatusból, melyet bizony a saját

honi iskoláink hoztak nyakunkra, nem volna-e ideje már egyszer, hogy próbáljuk meg az iskolában is elkezdni a küzdelem a társadalmi tényezők hanyatlása ellen; ha mindég ajkunkon a szabadság, nem azon nép intézményeit másolgatni szünetlenül, mely kiváló értelmi fejlettsége daczára, a meddig a történelem visszaér, sohasem birt a szó valódi értelmében szabad lenni: bizony aligha el nem megy a kedvünk ettől az egész institutiótól, melylyel most autonomikus iskoláinkat akarják boldogítani s melyről — én legalább — nem tudom hinni, hogy akkora áldás volna, hogy mássát ne lehetne találni. — Mert én részemről azon meggyőződésben vagyok, hogy nem csak a prot. iskolai autonómiát fen lehet tartani teljes lényegében, hanem még a közvetlen állami vezetés alatt álló iskoláknak is sokkal nagyobb szabad mozgást lehet engedni a jelenleginél, a nélkül hogy az állam érdekei veszélyeztetnének, vagy a legfőbb felügyeleti jog a felekezeti iskolákkal szemben feláldoztatnék, vagy bármi tekintetben megcsönkíttatnék.

Békési Gyula.

Utóhangok a lelkészválasztási szabályok tárgyában.

(Folyt.)

Ezelőtt gyakori eset volt, hogy a legképzettebb lelkészjelöltek csekély jövedelmű egyházban kezdtek hivataloskodásukat, s csak később emelkedtek — a feltüntetett érdem útján — jövedelmesebb egyházak lelkészévé. — És ez jól volt így mind az ifju lelkész, mind az egyházakra nézve. — Mert a lelkész biztos lévén arról, hogy az érdem fokozatos előléptetést eszközöl, igyekezett magát tökéletesíteni, hogy a legelsőbb rendű egyházak vezetésére is képesítve legyen; — az egyházaknak is nagy nyeresége volt, mert az ifju lelkész minden buzgóságot kifejtett, hogy egyháza virágoztatása által érdemét feltüntethesse. — — — A választási szabályok által megfordított viszony állott elő, mert bézáróztatott — legalább tetemesen megnehezített a promotió útja, részint a jövedelmesebb egyházak választásánál már eddig is divatosá vált tiltott eszközök használása, részint azon megszorítás által, miszerint az esperes és consistoriuma — kik pedig legjobban ismerhetik mind az egyház helyzetét és szükségét, mind a választandók képességét és erélyét — ily fontos kérdésnél még csak javallati joggal sem bírnak; — s végül megnehezíti s szinte lehetlenné teszi azt a szabályok alkalmazása is, mert lelkészhalálzás esetében — a kegyeleti év beszámításával — sokszor szinte két évet kellene a választott rendes lelkésznek egy oly egyházban töltenie, melyből már — a kegyeleti év leteltével — távozni fog, s mely rá nézve — a jövőt tekintve — többé semmi érdekléssel sem bír, — s így egyház és lelkész oly hosszú időn át egymástól idegenek és közönyösek; — mig más részről a választó egyházban is oly sok idő alatt változhatik a népkegy, s hajolhatik az időközileg szolgálót tevő segédlelkészhez, — s így már előre meg lesz vetve

alapja a lelkész részére a kellemetlen jövőnek, — s mindkét egyház részéről az erkölcsi veszteségnek.

Ily nehezítő körülmény az is, hogy egy jövedelmesebb egyházu rendes lelkész mozdulásával több egyházak jövedelmén változásba, — s a szabályok értelmében mindenik üresült egyház szabad választást követelven magának: a szabályszerű soros választás éven át sem történhetnék meg. — S ezekhez járulván még az is, hogy a talán méltatlanul bántalmazott érdemes lelkész nemhogy aránylagos jövedelmű egyházat nem reményelhet, sőt — állása a népkegyétől tétetvén függővé — a legcsekélyebb jövedelmű egyházba eshetik alá ártatlanul: mindez midőn egyrésztől letöri a lelkészi hivatalra oly igen megkívántató önképzési ösztönt, és kitartó erélyt; — másrésztől könnyen azon szomorú helyzetet eredményezheti, hogy a csekélyebb jövedelmű egyházak nem nyerhetnek lelkészt, mert az ifju lelkészjelölt látván, hogy emelkedésre nincs út: később leendő jövedelmes egyházak ürülése után inkább várakozni, s adandó alkalommal a lelkészi hivatal magasabb eszméjével össze nem egyeztethető minden tiltott eszközt is felhasználni, — mint maga és családja jövőjét egy csekély jövedelmű egyház örökös inségre kárhóztató szűk és sokszor panaszos fizetése és kegyének martalékul dobni.

Nem kerülhette ki a nagykarolyi egyházmegye figyelmét még azon eshetőség sem, miszerint ezen rendszer a lelkész pálya iránti hajlamot a képzetesebb s önértő ifjak szívében elhidegíti.

Eddig is csak a szegényebb sorsu ifjak vállalkoztak ezen igen fontos — és mégis — mert anyagilag szegény — tehát igen leszállított becsértékű hivatali pálya futására, mely itt e földön kevés anyagi hasznot mutat, sőt a nemes törekvések nyomán oly sokszor tövis koronát növeszt jutalmul, — — s csak túl a siron reménylhet maradandó jókat, érdemszerinti örök jutalmakat. — De mégis — mert ezen a pályán is méltánylattal találkozhatott a nemes kitartás, emelkedhetett az érdem, s az önképzés ösztöne nem volt csirájába lefojtva, — számtalan jelesek vonultak a kereszt árnyékába, kik tudták tisztán hasogatni az igét, s diadallal kezelni ama lelki fegyvert, mely Istennek ereje minden hívőknek idvességére. — — — De az eddig elősorolt nehézségeket figyelembe véve, jövőre minden önbecsérző képzett ifju visszariad egy olyan pályától, melyen csak a népkegy vadászoknak van becsülete, s melyen nem az érdemeseké, hanem a tiltott eszközöket is felhasználni nem ártó silányaké a diadal babéra.

Már hogy mindez mily károsan fog behatni az anyaszentegyház jövőjére — könnyű belátni. — — — Ha itt több nem említették is fel, mint, hogy a népkegy gyámsága alatt álló lelkész kényszerülve lévén szüntelen arra ügyelni, hogy e kegyet el ne veszítse: sem az egyház kormányzatot, sem az erkölcsi oktatásokat, — melyek pedig magasabb hivatásának tekintélyes részét teszik — nem viheti megkívántató erélylyel, minthogy a két pontnál legkönnyebben jöhet érdeksértés s kegyvesztésbe, — s így magát és családját könnyen veszélybe dönthetné: látható, hogy az ilyen önbecsérzetében letörpített, önképzési kifejlődésében elsilányított pásztor alatt rövid időn parlaggá lesz, s csak dudvát terem az anyaszentegyház mezeje.

Végül, a nagykarolyi egyházmegye úgy is van meggyőződve, hogy a magyar ref. egyház törvényalkotásánál

soha sem lehet — nem szabad figyelem nélkül hagyni, hogy a magyar ref. egyház mindenek felett nemzeti egyház is. — Ebbe van helyezve a nemzeti nyelv, alkotmányos szabadság, nemzeti érzelmek melegágya, — s ennek kertésze a lelkész. — Ez van hivatva ápolni, fejleszteni és terjeszteni e drága virágokat; — s még azon nem reményelt szomorú esetben is, ha — mitől óvjon Isten! — a nemzet életét végveszély fenyegetné — — — gondosan takargatni és megőrizni a nemzet életmelegét, honnan az — kedvező idő jöttével — mint Phönix hamvaiból — új életre kelhessen. — — — Hivatottaknak, képzeteknek, erős és bátor lelkű férfiaknak, s mindenek felett jellemeseknek és önbecsérzőknek kell ezen kertészeknek lenni; — nem szabad tehát azokat éretlen gyámság alá helyezni, népkegyől függővé tenni, s bennök a becsületérzést letörni, szellemileg elsilányítani, — mert ez a nemzetnek nem használ.

Ezek azok a nehézségek, melyek a nagykárolyi egyházmegyei gyűlés közönségében, az újabb lelkészválasztási szabályok ellen aggodalmat támasztottak, — s melyeket leplezetlen és őszinte nyíltsággal azon kérelemmel kívánt a főtiszteletű egyházkerületi gyűlés elé beterjeszteni, miszerint ezen szabályokat vizsgálat alá vévén s vétetvén, ezen aggodalmakat eloszlatni s megszüntetni méltóztassék.

A nagykárolyi egyházmegye nem idegen a szabad eszméktől, — sőt lélekből szereti és terjeszti az alkotmányos szabadság ígét: de nem óhajtja a szabadságot, melynek természete rombolás. — — — Az egyházi alkotmányos szabadság biztosítékát pedig nem a népjog korlátlan alkalmazásában, hanem a presbyteri népképviselésben látja kifejtve és kifejezve, — ebben nyilatkozott eddig is az egyházak akarata, — — ezt óhajtja a nagykárolyi egyházmegye jövőre is a lelkészválasztási szabályoknál választási jogalapul hagyatni. — — Az érdem emelkedésére is kéri a főtiszteletű egyházkerületi gyűlés figyelmét kiterjeszteni, mert ez nagyhorderejű az anyaszentegyház jövőjére. — A tiltott eszközök használata meggátolására a kánoni törvények, és a régebbi választási rendszer fentartása mellett elegendőnek tartja ezen megye az 1826. ápril 22. 40. szám alatt egyházkerületi rendeletet azon hozzáadással, hogy az fent és alant minden kivétel nélkül megtartassék. — — — Ezekben öszpontosul óhajtása a nagykárolyi egyházmegyének stb. stb.“

Ez volt a nagykárolyi egyházmegye felirata a főtiszteletű egyházkerületi gyűléshez a lelkészválasztási szabályok tárgyában 1865-ben. — Igen fontos okai voltak e felszólásra s maga a főtiszteletű egyházkerületi gyűlés is figyelembe vette azt, s igyekezett a szabályokon némi javítgatásokat tenni: de a mi egyszer alapjában rossz, nem igen lehet azt igazítgatásokkal jóra hozni.

A nagykárolyi egyházmegye aggodalma sok részben igazolva is lett a szabályok keletkezése óta, s annak alapján megejtett számos lelkészválasztásokban. Sok egyház esett békéje, nyugalma és virágzásából évtizedekre vissza választása által! Sok jeles tehetség züllött el az önerzetes szerénység és becsületesség útján a szerénytelen érdemtelenség háttérében! Vagy utóvégre kénytelen volt magát oda dobni áldozatul a nyomornak, minden jobb jövő reménye nélkül, a legcsekélyebb jövedelmű kis egyház sovány- és mégis sokszor panaszos kenyérére tengődni, élet- és munkakedvet veszítve, a napi legszükségesebbekért küszködve és

verejtékezve, — — — kik pedig jeles készütségek és képességük által hivatva lettek volna egykor az anyaszentegyház legerősebb oszlopoi és dicsekedései lenni!

(Folyt. köv.)

332 év mulva!

Ha a jelen zsinatot megszemléljük s a képviselők hivataloskodási vagy lakhelyét figyelembe vesszük: egy elszomorító pont tűnik fel reformált egyházunk láthatárán. Igaz, hogy az első tekintetre nem látszik még figyelemre méltónak sem, de tovább vizsgálva, és lényegileg megfontolva mégis csak kedvetlenséget szül az minden komolyan gondolkozó református emberben. Teljességgel nem a zsinat összeállítása és szervezése szempontjából tekintem tárgyat; mert hiszen a zsinaton minden egyházmegye képviselve van, lélekszám arány szerint: hanem csak történelmi oldalról veszem a dolgot, felmutatni akarván azon földrajzi és statisztikai különbséget, mely van hazai legelső református zsinatunk és a jelenlegi zsinat közt!

Alig szükség mondanom, hogy a legelső kálvinista zsinat hazánkban a toronyi első zsinat volt 1549-ben, mely tartatott Torony mezővárosban, a Petrovics Péter első kálvinista fő ur védelme alatt és vendégszeretete folytán. Torony mezővárosa (ma elferdített nyelven Pernyava nevű külvárosa Arad sz. kir. városának) 1552-ig a Petrovics Péter birtoka volt. — Ezen első református zsinat a bősziroményi vagy későbbi néven Zarándinak nevezett egyházmegye területén tartatott, a melyhez tartoztak Arad, Zaránd, Temes, Krassó és Szörény megyék. És ámbár névszerint nem ismerjük azokat, kik az első református zsinaton jelen voltak: de bizvást elhihetjük, hogy nagy számmal volt képviselve a zsinat helyét magában foglaló egyházmegye területe. S most hiába keresnők a zsinaton a lugosi, káransebesi, temesvári, lippai, borosjenei, világosvári stb. fényes múltú egyházak lelkészeit, kik mind megannyi nagynevű reformátoroknak volnának utódai! Hiában! Mert ezen, hajdan öt vármegyéből álló területről a mai zsinaton nincsen csak egyetlen egy ember sem jelen, sem világi, sem egyházi egyén! Az a terület, melyen virágzása tetőpontján állott a reformáció, és a mely bölcsője volt a magyar kálvinizmusnak, a kkor, midőn még Debreczenben, ugyszólván, csak magánügy gyanánt kezeltették a reformáció, — ma, 332 év mulva, semmit se számít a magyar reformált egyház közéletében! Az a földterület, melyet még a szatmárnémeti zsinaton is, 1646-ban három lelkész képviselt: ma nem létezik, mint református egyházmegye; egy részén levő néhány reformált egyház, mint a nagyszalontai egyházmegyének, — másik részén levő szinte kevés számú egyház, mint a békésbányai egyházmegyének kiegészítő részei, vegetálnak, a többnél több különböző valásfelekezetek és idegen ajku népek közt!

Ily nagyot fordult a világ 332 év alatt magyar reformált egyházunk körül!

Ez tűnik fel nékem, elszomorító pont gyanánt egyházunk láthatárán, ha a jelen zsinatra tekintek!

Ezért elszomorító reánk nézve a zarándi egyházmegye képe — 332 év mulva.

Rác Károly, ref. lelkész.

Könyvismertetés.

Az iskolázás jelene Angolországban. Irta Felméri Lajos, philos. dr., a kolozsvári m. kir. tud. egyetemen a neveléstudomány ny. r. tanára. Második kötet.

II.

Eton után a többi régibb szervezetű benlakó iskola középiskola ismertetése következik. Legelőször Charterhouse-é, az Etonhoz képest — aránylag elég ifju középiskoláé, mely 1617-ben alapított Londonban, jelenleg azonban, miután szüknek tapasztalt iskola helyiségét 90 ezer font sterlingért eladta, Londontól 1 óra járásnyira, Godalming város szomszédságában megvett 70 holdnyi területű kies vidékre van költöztetve. Jellemző, a mi az iskola Londonból kiköltözése alkalmával történt; Ugyanis engedélyt kértek az új birtokostól, hogy a régi iskolaépületből magokkal vihessék azokat a köveket, melyekre a régi tanulók nevei voltak bevésve 1778—1868-ig, ezeket aztán beépítették az iskolai templomba vezető csarnok falába, „emlékezésül a multa s lelkesítésül a jövőre“.

Charterhouse után a két londoni fűszerkereskedő által 1667-ben alapított Rugby-re kerül a sor. Ez intézet hírnevét Dr. Arnold alapította meg, ki 1828-tól—1848-ig igazgatta ez intézetet. Hogy mily hatása volt e férfinak, annak rajzát — ha helyünk engedné — ki kellene írni dr. Felméri könyvéből, a minthogy szeretné az ember csaknem az egész könyvnek legalább kivonatát leírni ismertetés gyanánt vagy helyett. De nekünk sietnünk kell Harrow-ra, mely a sorban Rugby után következik, hogy kiváló tekintettel főiskolai vasárnapi istentiszteleteinkre, kiemelhessük, miszerint Harrowban „a vallástanítás, jobban mondva a vallásos nevelés az igazgató főgondjai közé tartozik. Vasárnaponként délelőtt és délután az iskola templomába mennek a növendékek, délelőtt egyik tanító tart rövid beszédet, délután mindig az igazgató. Az ó- és ujszövetséget gondosan tanítják s kivált az igazgató ujszövetségi leczkái sokszor delejező hatásuak a növendékekre. A legközelebbi s mostani harrowi tanuló nemzedék legkellemesebb emlékei a vasárnap délutáni megragadó egyházi beszédekkel vannak összeforrva“. Ellenben szerfölött unalmasak azok a délelőtti negyed órai beszédek, melyeket a tanárok sorrendben tartanak, azaz hogy tartani kénytelenek“. — Önkénytelenül eszünkbe jutnak a főiskolai oratoriumban gyalulatlan papnövendékek által tartott próbaszónoklatok, melyeket mi — sajátlagos céljokon kívül — az ifjuság vallásos érzelmeinek kifejtésére vélünk felhasználhatóknak s melyeknek hallgatására magunk tanárok sem járva el, példaadásunk által igyekszünk kifejteni a tanulóknak az Ur házának szeretetét.

Az ismeretes iskolák közt a Christ Hospital az ötödik, a világ legnagyobb és legnépesebb irgalmas iskolája. A maga nemében minden esetre egyetlen, melynek Angolországban sincs párja. 1553-ban alapította VI. Eduárd. — A fiuk $\frac{1}{6}$ -a papok gyermekei, a többi tudományos pályán működők, vagy kereskedők, vagy polgári és katonai hivatalbeliek ivadéka. A több mint 700 főnyi tanuló sereg 14 csoportra van osztva. Az intézet óriási termében mind a 700 növendék egyszerre eszik. Egy-egy teremben 60—65 alszik

együtt, minden tanítói felügyelet nélkül. Erre mondá maga az igazgató „ez a mi iskolánk gyengéje“. — Nem jó volna-e nekünk is azon jártatnunk az eszünket, hogy mivel a főiskolában napról-napra szükebb lesz a hely, a tanulók számára — a régi kunyhó sor mintájára — 1—2 ifjunak való apró szobákat csinálnánk $\frac{1}{20}$ -ad résznyi költséggel, mint a mennyibe az új collegium került s mégis czélszerűbben?

A hatodik a sorban Westminster, melyet 1560-ban alapított Erzsébet királyné. „Ez intézetben alapítványdíjnak lenni már csak azért is tisztességes dolog volt, mert némi kiváltságok élvezetével járt, t. i. e növendékeknek van az a kiváltságuk, hogy a parlament üléseire szabadon bemehetnek s hogy évenként Terentiusnak egy-egy vigjátékát adják elő“. — Az intézet jelenleg két részből áll; alsó- és felső iskolából, az igazgató és igazgató vezetése alatt. — Az igazgató az igazgatótól egészen független. A benlakók száma ma már csak 120; 6 benlakója közül, mely még e század első felében rakva volt növendékekkel, jelenleg csak kettő van tele. A hanyatlás oka az intézet fekvése, hogy t. i. London közepébe van bele temetve. — Szerencsére a városból bejáró gyermekek megmentik az iskolát a végenyészettől.

A 17-ik század első felében volt ez intézetnek egy vasmarku igazgatója, Dr. Butby. „Egy alkalommal II. Károly látogatta meg iskoláját, ki különben iránta a legjobb indultalattal viseltetett. Butby végig hordozta a királyt a tanteremben, de mindenütt feltett kalappal, holott a király levett kalappal kísérte őt. A látogatás végeztével a távozó királyhoz Butby egész alázattal e szavakat intézte: „Felség remélem megbocsátja nekem tiszteletlenségemet; ámde bizonyomra mondom, ha növendékeim rá találának jöni, hogy van e királyságban egy fölöttem álló ember, többé teljességgel nem tudnék velök boldogulni.

Békési Gyula.

Egy pár szó a házassági biráskodás ügyéhez.

Reflectálva az „Egyetértés“ 311-ik számú mellékletében közölt cikkre.

Kétségtelen dolog, a tárgy melyről most szólni akarok igen fontos s talán nem is mertem volna beléfgni abba, ha az „Egyetértés“ fentemlített cikkét nem olvasom; azonban azon cikkre lehetetlen hallgatással felelni.

Én valóban nem értem; megtalálni nem tudom az álláspontot, melyről a fentnevezett cikk írója roppant kicsinyítő távcsővel nézi a dolgot s kezébe ragadva a vészharang kötelét, ráhuzta azt. Sem a prot. egyház szellemével, sem autonómiájával sem a jogfejlődéssel nem bírja azt kapcsolatba hozni, sőt szerinte ez oly komoly actio, mely az egész házassági jog rendezését befolyásolná.

Hát hiszen, annak a törvényhozó zsinatnak épen az a czélja s Kovács, Kármán, Szilágyi stb. urak mikor ez indítványokat beadták, épen ezt akarták. Mert hiszen nem látom át hogy, ha a prot. alkotmány szervezet nagyon sok dologban, a kor kívánalmaihoz mérten újjá alakítatik, miért kellene épen az egyik legrealisabb pontnak, a házassági biráskodás ügyének a régi elnyűtt, czélra nem vezető, sőt sokszor káros, minden esetre méltánytalan s jogtalan formájában megmaradni?

Mert, ha a rom. kath. s a többi sz. székeknek meg van a maguk bíraskodási joguk, miért kellene épen ennek a mi szegény felekezetünknek megfosztva lenni a jogtól, mely azt megilleti s mit már koronás fők is méltányosnak tartottak, s hogy annak tartják most is, bizonyítja Erdély.

Azonban, ez sem tetszik, a czikk írójának, mert az on magas elvi szempontból, honnan ő néz, azt is méltánytalannak tartja, s nem akarja megengedni, hogy a prot. egyház azon jogokkal birjon amikkel a többi vallásfelekezet régóta bir.

Kétszáz évig küzdöttek ellenünk fegyverrel s megtörni nem sikerült. Most talán a sajtó útján akarnak újra kezdeni? — — — Csak tessék!... az a mi világunk, az, ahol a szabad eszméket tárgyalják.

De lássuk csak a dolgot közelebbről!

Azt mondja, hogy ne tekintse a törvényhozó zsinat az 1790—1. XVII. t. czikket kiinduló pontul. Ugyan kérdem miért? Azért, „mert ez általa a bíróságok szaporittatának?“ Ez nem ok! A régi táblabírói rendszer helyébe lépett az új korszerű bírói intézmény, sőt a törvényszékeket határozottan elválasztották — legalább a bűnyeket illetőleg, — a közigazgatási bíróságtól, — Hát ez nem bíróság szaporítás? s mert az, valyon a felségi jog meg van-e vele csonkítva?

Ellenkezőleg! — én meg azt mondom, hogy a kiinduló pontot az 1790—1. XXVI. t. cikkben kell keresnünk. Mert abban már nem csak a jogos, de a méltányos alapon is nem csak elismerése a jognak, hanem határozott ígérlet tetetett. Szolgáljon itt az eredeti szöveg (11 „Universae causae matrimoniales Evangelicorum utriusque confessionis propriis ipsorum consistoriis dijudicandae relinquuntur, Sua tamen Majestas Sacratissima, pro Regio suo munere, auditis ipsis Evangelicis utriusque Confessionis, congruam praevidentura est rationem, non modo, ut ad omnigenam litigantium partium securitatem consistoria haec debite organisentur, sed.....“ stb. — És valyon kérdezem, ha bántja-e ez a szöveg a prot. szellemét, autonómiajával nem megegyezik-e? Én épen azt látom benne amit a czikk írója nem lát, mert kicsinyítő szemüvegen nézi! — De tessék csak a természetes nagyságban figyelni rá! tüstént kilátszik, hogy az épen ellenkezője annak amit ő vél; mert én épen azt tartom a prot. egyház szellemével összhangzónak, ha intézkedhetik úgy, hogy másra ne szoruljon. Iskoláit fentartja maga s a kormánynak csak autonómiajával megegyező rendeleteit fogadja el; s ha ezt teheti miért ne tehetné azt, hogy hozzon a házassági bíraskodás terén olyan törvényeket, melyek a polgári törvényekkel összhangzók legyenek, s ha hozott, miért nem bizhatná annak végrehajtását saját bíróira? akkor mikor más felekezet oda bizhatja azt!? mert mivel van azoknak több joguk hozzá mint nekünk s miért kellessék nekünk házassági pereinket a világi perelés göröngyös s tulköltésű útjára terelnünk?...

Igen! Mert az a kifogás, hogy „polgári törvény s egyházi bíraskodás nem illik össze“ — elesik már csak azért is, hogy 1-ször. Ha a kath. klerus fel van vele ruházva, úgy méltán követelhetjük mi is. — 2-ször. Az a meghozott házassági bíraskodási törvény lesz ugyan polgári törvény, de hogy végrehajtói miért lennének inkább jogosultabbak az ügyvédek, mint a papok?! nem tudom! holott határozottan körvonalozott törvényekkel méginkább jogosultabban itél-

hetnek ezek, kik a házasságot megkötötték, mint azok, kik csak könyvekből ismerik annak eredetét.

És ez a házassági törvény azért lehet egy és ugyanaz, mert itt nem a végrehajtó bíróság, hanem a törvény szelleme a lényeges, s ha az a törvény meghozatik, én nem félek, mikor kimondom, hogy — kívánom, hogy az a baja legyen legnagyobb a prot. egyháznak, mely abból származik, — úgy nem sok baja lenne! — —

És hogy végre „ezáltal a magyar jogrendszer tovább fejlődésében megakadályoztatnék,“ mint mitül a czikk írója fél, — ez értetlen jajveszékélés! Hiszen ezen actus maga jogfejlesztés, mert csak az lesz általa végrehajtva ami már régen jogos kívánalom, s a jogosnak méltányos elismerése volt. S hogy a magyar jogfejlődés miért lenne meggátolva előre haladásában az által, hogy annak egyik ágát fejlesztik, — mert fejlesztenék! — nem tudom! Vagy talán a jognak csak úgy lehet fejlődése, ha az egész tömegében vitetik előre? Egy hegyet egyszerre odább vinni nem lehet, de szekérrel lassan elhordani — igen! Ezen intézkedés tehát nem hogy bevágná útját a jogfejlődésnek, sőt egy lépéssel előbbre vinné azt.

Ezeket akartam e fontos tárgyra nézve megjegyezni! Hivatottabb emberek jobban teheték volna! kívánom, hogy bár létre jöne a házassági törvény, hogy ezen a téren is lehetnénk urai magunknak, mert ha törvénykezhetünk az apáinkról örökségkép maradt vallási dolgainkban magunk, ugyan minek biznánk azt másra?!

Kolos Barna

Gróf di Campelló Henrik római kanonok áttérése.

Közelebbi szeptember 14-dike óta, zavarban van Rómában a klerikális párt. A patriarchalis vatikani basilika kanonoka gróf Campelló Henrik nyilvános fogadás-tétellel lépett ki a catholicismus kebeléből. Ezen áttérés már régóta készülő félben volt. Jó ideje már annak, hogy az említett kanonok több társainak kinyilatkoztatta, mily unalom s mily undorral küzd ő hivatalos teendői végzésekor; mintszinte nyilvánította a római pápa tekintélye felőli kétkedéseit és azon gyűlöletes háboru miatti boszankodását is, melyet a pápaság neki az által okozott, hogy Itáliával folytonos harcban él. Az utolsó hónapok folyamában egybeköttetésbe lépett Lanna tanárral a methodista püspöki egyház lelkészével, egy, nemes jelleme, tiszta élete és komoly kegyességéért általánosan tisztelt férfival. Ezen Ananias levette gr. Campelló Henrik szeméiről a hályogot; Saulból Pállá leve s a zsinagógától egész ünnepélyességgel elkülöníttette magát. Elképzelték e szerint, hogy a „Póli“ piacon levő egyház tömve lehetett emberrel szeptember 14-dikén: mert egy szent Péter temploma köréből a protestáns vallásra lépő kanonok ritka látvány! Igensok jelenléténél a kíváncsiságot élénk rokonszenv váltotta fel a hitehagyott főpap iránt. Azon két okirat, miket alább közlendünk eléggé jelezik, hogy az erre való elhatározásra a legtisztelteméltóbb és legalaposabb indokok birták rá. Ezen két okirat közül az egyik levél alakjában tartalmazza Boromeo korlátnokhoz a vatikani basilika főpapjához intézett, addigi hivataláról lemondását, s ez képezte tulajdonképen kilépése kezdetét. A másik okirathban pedig szózatot intézett a „Póli“ utcái

templomot megtöltött közönséghez. A mi pedig ezen két nyilatkozaton felül még inkább meggyőző áttérése komolysága felől, azon tényben áll, hogy a szent Péter melletti kanonok lemondott a legfényesebb anyagi helyzetről; mert mint kanonoknak évi jövedelme 1800 római aranyra rugott fel.

I.—A Boromeo koraltnokhoz küldött levele ez :

Főtisztelendő Eminentiád!

„Kilencedik Pius pápasága utolsóbb éveiben többször valék kénytelen nyilatkozni Eminentiád előtt azon ügyben, mely e jelen levél tárgyát is képezi. Azok a mi engem eddig folytonosan visszatartóztatott az volt, hogy féltem megbántani azon öreget, ki iránt élénk hálával voltam eltelve. Mikor Pecci helyébe lépett, eleinte sok más jó emberrel én is jobb jövőt reménytettem az egyházra és a hazára. Ezen reményem mai napság immár lehetetlenségévé vált, s én habozás nélkül teljesítem azon parancsoló kötelességet, melyet olasz hazafui és keresztyén meggyőződéseim elutasíthatatlanul rám róttak. Ezen meggyőződéseim nem engedik többé hogy tényező alkatrészt képezzem egy oly intézménynek, mely százados küzdelmek után az előhaladás és szabadság által legyőzetvén, a jelen társadalom körében olyan forma állást enged szolgálóknak, minő a hasonnemű indus kászté. Reményem, hogy az új főpap legalább is fegyvernyugvást, hozand elő azon bajainkban, mikben már régen szenvedünk. Amde Curci legújabb közleményének kárhoztatása megerősíti egyszersmind a d' Audisio felettit is, szétszaggat minden fátlyolt s a legvilágosabban mutatja, hogy Róma gyűlölködése örökké kiengesztelhetetlen. A történelem azonban azt mondja, hogy Itália és a világ legfenköltebb szellemű embe-reire a pápák által sütött kárhoztató bélyegek a kárhoztatva elítélteknek csak becsületére, bírának pedig gyaláztatjokra vált. Ugyanez történik azon kárhoztató itélettel is, mely mai napság sujt, két orthodox hitéhez tán tulságos ragaszkodása és tiszta életeért általános becsült papot is.

(Folyt. köv.)

K ü l f ö l d.

Tamás bátya halála. Bizonyára nagyon sokan ismerik t. olvasóink közül a „Tamás bátya kunyhója“ című híres amerikai regényt, mely csakhamar megjelenése után 1852-ben száz meg száz nyelvre lett lefordítva s íróját, a Beecher családból származó Harriet Elisabeth Beecher Stowe-né asszonyt egyszerre híressé tette. A regény főalakját, a sokat szenvedett rabszolga Tamás bátyát a szerző meghalattja regénye végén. Pedig ez még azután sokáig élt, mert csak mult október hóban halt meg Amerikában, kanadai otthonában. Neve Josiah Henson s methodista lelkész volt. Miképen lett az egykori rabszolga lelkészszé, nem tudom, azt azonban beszédének nyelvezetéből kivettem, hogy valami mélyebb tanulmányokkal aligha foglalkozhatott s elég könnyen juthatott hivatalához. Én tehát láttam, hallottam az akkor, mint maga mondá, 88 éves öreg néger papot s hadd mondjak itt el egyetmást róla. Talán, mert lelkész lett Tamás bátyából, helyet foglalhat emléke ez egyházi lapban is.

Az öreg lelkész, mert egy kis pénzre volt szüksége, 1877. február havában Amerikából ájtött Skócziába s először

febr. 19-kén a skót szabadegyház kollegiumának nagy gyűléstermében láttam. Persze rohantunk bámulására s 21-kén ugyancsak azon helyen óriási meetingre gyűltünk össze, hogy meghallgassuk Tamás bátya felolvasását, melyre némi csekély belépti díj (6 penny) lefizetése mellett lehetett bejutni. Nem felolvasást tartott az öreg ur, hanem változatos életéből beszélt érdekes, szomorú és vidám episodokat. — Emlékszem, elmondta, mennyire haragszik Stowe-né asszonyra, ki mig a róla irt regényből felgazdagodott, neki a jövedelemből semmit nem juttatott. Haragszik, hogy miért nevezte őt Tom, Tamás névvel. „Az én nevem nem Tom, nem is szeretem, ha úgy hívnak, hogy Tom, az én nevem Henson s azt hiszem, ez a név igen handsome (csinos),“ mondá sikerült angol szójátékkal. De hogy mozgott azon 88 éves embernek, megbénult félkezét kivéve, egész teste, csupa élénkség, erő, tűz, jókedv és élcz volt egész előadása! De nem beszélt tiszta angol nyelven, hanem mint a négerék szokták, az első személyes névmás mellett az igét rendszeren harmadik személyben használta, pl. én lát, én tud stb. Február 22-kén bejött a kollegiumi ebédlőterembe s együtt ebédelt velünk, hittanhallgatókkal. Természetesen megbeszélgettük, meg-specheltettük az öreg urat. Skócziából lement Angliába s Londonban Victoria királynő is látni kívánta a híres embert, magához hívatta s megajándékozta arcképével. A királynőtől egyenesen egy meetingre ment s a magas ajándék feletti boldogságában egészen elfogódva, könnyek között mutatta fel hallgatóságának az arcképet, melylyel őt, a volt rabszolgát, a világ leghatalmasabb asszonya, a legkegyelmesebb királyné ajándékozta volt meg. Skócziából s Angliából pénzzel megrakodva tért vissza hazájába. Mint hallottam, mert magam akkor nem olvashattam, angol lapok után több magyar lap is fölemlítette Tamás bátya ott jártát.

Még Skócziában föltettem magamban, hogy ha élek s Tamás bátya halálának tán hírével veszem, e néhány emléke-met közlöm róla. A rabszolgából lett néger lelkész most már elköltözött s földi szenvedései feledve s kárpótolva vannak.

— y — s.

Zsinati rövid krónika. Nov. 15—24.

November 14-én a főiskolák szervezetére vonatkozó törvények állapították meg; s kimondotta a zsinat, hogy a ref. egyház kebelében s egyik főiskolában egy önálló bölcsészeti tanfolyamnak s azzal kapcsolatban a tanárképezdének felállítása egyik legfontosabb s legsürgősebb teendő, és bizottságot is küldött ki kebeléből, mely a bölcsészeti fakultás és tanárképezde felállítása, szervezése, költségvetése, a költség fedezetének módja iránt mielőbb jelentést adjon.

Még ugyanezen ülésben megkezdett tárgyalatni az egyházi bíróság és törvénykezési rendtartás is, mely aztán egész terjedelmében másnap november 15-én állapított meg.

November 16-án vette kezdetét a lelkészválasztási törvények feletti általános vita, mely 17-én is folytatott, 18-án pedig azon ügynek tovább tárgyalása felfüggesztetvén: délelőtt az országos közalpra vonatkozó törvények állapították meg s már ez ülésben 3000 frt iratott alá annak alapjául, a délutáni ülésben kisebb indítványok intéztettek el, mint az egyházi közigazgatás körében felme-

rülő peres ügyek, házassági törvénykezés kérdése, az egyházi tisztviselők fegyelmi eseteinek meghatározásai.

November 19-én megkezdett a lelkészválasztási törvények részletes tárgyalása, mely 20. 21. és 22-én folytonosan igénybe vette a zsinat idejét. — 23-án a kérvényi bizottság jelentése olvastatott fel.

November hó 24-kén pedig befejeztetett a magyar ref. egyház debreczeni zsinata. Neve működése immár a történelemé. Innepélyes bezárása a legmagasztosabb lélekemelőbb jelenetek közé tartozott, miket halandó ember megérhet. 11 óra tájon tartotta meg báró Vay Miklós, a zsinat köztisztületben álló elnöke az emelkedett szellemű bezáró beszédet, melyet a Zsinati Tudósítóban egész terjedelmében vesznek olvasóink, majd a jegyzői kartól vett bucsut: Azután a zsinat másik elnöke Nagy Péter püspök mondott egy megragadó imát, a mely után az egész zsinat felállva énekelte a 122-ik zsoltár 3-ik versét „Légyen te kőfalaidban csendesség és jó békeesség.”

Leirhatatlan volt ez ünnepélyes pillanat magasztossága. A jelenlevők legnagyobb része könnyezett, férfiak kik az ország minden részéből összegyűlve talán ez alkalommal látták egymást utoljára, sirva rázták meg egymás kezét; és mégis a boldog meghatottságnak kifejezése volt ez, mert mindenki érezte hogy jó szándékkal jött ide, és hogy e jó szándék nem volt haszontalan, a fáradtság nem volt eredménytelen.

A zsinat berekesztése után a tagok az elnöknél, továbbá Révész Bálint püspök és gr. Dégenfeld Imre főgondnoknál tették bucsu-tiszteletüket. Este 7 órakor a főiskolai tanuló ifjuság által rendezett fáklyásmenet tisztelgett a Városházán lakó báró Vay Miklósnál majd Nagy Péter püspök-nél; a báró lejött az ifjuság közé, és meghatottan köszönte meg az ifjuság megemlékezését, és buzdító szavakat intézett hozzájuk, szintugy Nagy Péter püspök is. Estve bucsuvasorára gyűltek össze a zsinati tagok a Bika éttermében, a mely szintén emelkedett hangulatban folyt le.

Különfélék.

A debreczeni lelkes nők közül özv. Hegyi Mihályné 500 frtot, Böszörményi Róza 1000 forintot adtak a reform. közalap gyarapítására. Isten áldása legyen rajtuk nemes szívökért vallásuk iránti szeretetökért, és a jó példáért melyet adtak.

A zsinati tagok nagy része, az erdélyiek, dunántuliak és dunamellékiek november 25-ik napján indultak el Debreczenből a déli vonattal. Nagy szamu diszes közönség, részben a házigazdák kísérték ki kedves vendégeiket, és mondtak nekik istenhozzádot.

Gyászhirek. Ez alkalommal csak röviden jelezhetjük, hogy Varga József a tizza-kürti ref. egyház buzgó lelkésze november 13-ikán élete 48-ik évében, továbbá Béresy József zsúrki ref. lelkész nov. 12-ikén 67 éves korában, és Báthory István helybeli hatvan-utczai leánytanító 40 éves korában nov. 14-ikén elhunytak. Áldás legyen poraik felett.

„Révész Imre“ emlékére Dávidházy János debreczen-vidéki esperest által gyűjtött adományok: (folytatás)

Tépei egyházból, az egyház 2 frt, Tépe községből gyűlt 3 frt.

Derecskei egyházból az egyház: 5 frt, Derecskei ref. lelkész 2 frt Derecskei postamester 50 kr, Békési András 40 kr.

Esztári egyház: 2 frt, Kovács Dániel lelkész 1 frt, Érdy Kálmán 5 frt, Szunyogh Szabolcs 10 frt, Esztár község testület 1 frt, Kéri Ferencz, Halász András, Deák János, Nagy Sándor, Nagy B. András, Váradi B. Mihály, ifj. Tanka Ferencz, id. Tarcsi András, Gyarmati Sándor, Hagyó Ferencz, Huga János, Irinyi Imre, Deák János, Szilágyi András, ifj. Nagy Sándor, Bogoly János, Szécsi Sándor, Gurzó János 10—10 krt, Füle András, Szőke Sándor 30—30 krt, Kamuti Sándor, Irinyi Mihály, Kiri Sándor 20—20 krt.

Gáborjánból: Ónodi József 1 frt, Gáborjáni egyház 2 frt, Kerekes János 1 frt, Gombos János 1 frt, Dévai Károly 50 kr, Szántó András 30 kr, Szántó Gábor 50 kr, Komádi Sándor, Oláh Sándor, Oláh Gábor 20—20 krt.

Henczidáról: Balásházy Bertalan 10 frt, Kazinczy Kamilló 1 frt, Sinyi József 40 kr, Gyenge András lelkész 2 frtot.

Pocsajról: Dávidházy János lelkész 2 frt, Nemes Ferencz, Dr. Engel Ignác 1—1 frtot, Ritókh István 40 kr, Szunyogh Zoltán 5 frt, Kalmár János, Kocsis Ferencz, Kiss József, Kocsis Imre, Kozma Sándor, r. Kis János, Sipos János, Varga Sándor, Kocsi János, Barta József 10—10 krt.

Tordáról: Tiszai Károly lelkész 1 frt 5 kr, Zavilag Hermán 50 kr, Nánay Géza 1 frt Nagy József 20 kr, Blau Márton 10 kr, Berkovics Sámuel 25 kr, Dr. Mezey 50 kr, Papp Sándor 10 kr, Ötvös Károly jegyző 1 frt, Szigeti Márton 20 kr, Karajos Imre 10 kr, Steru Gyula 1 frt.

B. Ujfaluból: Medzihradzky Miksa 2 frt, Fernbach János 50 kr, Tardy Sándor, Baróthy Béla, Havoslay József, 1—1 frtot, Karassiy Imre 50 kr, Karakas Lajos 1 frt, Fényes Mór 1 frt, Zsidai László 2 frt, Kovács Ferencz 20 kr, Kiss István 20 kr, Tóth Sándor 50 kr, Bihari János 30 kr, Juhász János 50 kr, Szabó István 1 frt, Gyulay László lelkész 2 frt, Papp Tamás 5 frt, összesen 133 frt 90 kr.

Csonka Ferencz veszprémi esperest gyűjtése: Baksányi Károly b. henyei ref. lelkész 50 kr, b. henyei egyes egyházttagok 81 kr, Szentmihályi József monoslói ref lelkész 50 kr, monoslói egyes egyházttagok 58 kr, antalfai ref. egyház 1 frt, mentshelyi ref. egyház 1 frt, Fejes Gábor mentshelyi ref. tanító 31 kr, inotai ref. egyház 50 kr, Zsigmond Sándor inotai ref. lelkész 50 kr, Balassa Gábor hajmáskéri ref. tanító 50 kr, Sörös Géza n. pécseli ref. lelkész s egyházttagok 2 frt, nagyvázsonyi ref. egyház 50 kr, Bakó Imre nagyvázsonyi ref. administrator 30 kr, Nagy Gábor b. kövesdi lelkész s egyes egyházttagok 3 frt 21 kr, sólyi ref. egyház 50 kr, Szalay Károly sólyi ref. tanító 50 kr, vörösberényi ref. egyház 30 kr, szentgáli ref. egyház 1 frt, Csonka Ferencz szentgáli ref. lelkész 50 kr, **összeg 15 frt 1 kr.**

Pósta utalványokon: Vinczy Gyula bellyei lelkész 3 frt, Vadon Miklós nyüvedi lelkész 2 frt 50 kr.

Felelős szerkesztő: Tóth Sámuel. Szerkesztő társak: Békési Gyula, Géresi Kálmán.